

JRC SCIENCE FOR POLICY REPORT

Mokslinių tyrimų ir inovacijų stebėsenos centro (RIO) 2017 m. šalies ataskaita. Lietuva

*Mokslinių tyrimų ir
inovacijų observatorijos
šalių ataskaitų serijos*

Paliokaitė A., Petraitė M., Gonzalez
Verdesoto E.

2018

Santrauka

Pagrindiniai MTI srities uždaviniai ir politinės priemonės

i) Spręsti MTI srities įgūdžių ir talentų stygiaus klausimą

Lietuva atsilieka inovacijų ir verslo gabumų srityje. Ši problema yra dvejopa: dėl demografinių tendencijų ir migracijos sparčiai mažėja jaunų gyventojų. Technologijų srityje didėja žmogiškojo kapitalo pasiūlos ir paklausos neatitikimas, pvz., trečdalis gamybos pramonės įmonių pripažįsta, kad joms stinga inžinierių, technologijų projektuotojų ir kt. darbuotojų, galinčių vystyti MTI veiklą.

Politinės priemonės. 2016 m. birželio mėn. priėmusi įstatymą Lietuvos vyriausybė pradėjo aukštojo mokslo politikos reformą. 2017 m. liepos mėn. buvo padaryta papildomų pakeitimų, kuriais siekiama reglamentuoti ir didinti mokslininkų atlyginimą, ypač ankstyvaisiais jų karjeros etapais. 2017 m. birželio mėn. patvirtintu darbo kodekso liberalizavimu siekiama padidinti darbo santykių lankstumą, remiant naujas užimtumo rūšis, įskaitant virtualias darbo erdves. 2017 m. vasario mėn. priimtame sprendime patvirtintas 27 aukštos profesinės kvalifikacijos profesijų, kurių darbuotojų Lietuvoje trūksta, sąrašas ir palengvintas reikiama kvalifikaciją turinčių darbuotojų iš ES nepriklausančių šalių įdarbinimas.

ii) Kurti palankesnes sąlygas MTEP komercializacijai ir technologijų perdavimui

Didžioji dalis MTEP veiklos Lietuvoje vykdoma nuo viešojo finansavimo srautų priklausomuose valstybiniuose universitetuose ir MTEP įstaigose. Be to, verslo sektoriuje MTEP paklausa egzistuoja tik nišiniuose sektoriuose veikiančiose keliose įmonėse, ir mažai dėmesio buvo skirta inovacijų ekosistemų kūrimui ir žinių bei technologijų perdavimo pajėgumų viešajame ir verslo sektoriuose plėtojimui. Todėl sukurta MTEP infrastruktūra nedaro tokio poveikio ekonomikai, kokio tikėtasi.

Politinės priemonės. 2016 m. buvo įgyvendinta keletas politikos priemonių technologijų perdavimui remti ir MTEP investicijoms verslo sektoriuje skatinti. 2017 m. dėmesys buvo sutelktas į valstybinių universitetų tinklo optimizavimo planą. ES struktūrinių fondų lėšomis įgyvendinant sumanios specializacijos strategiją buvo parengta priemonių įmonių MTEP ir mokslinių tyrimų gebėjimų stiprinimui remti įgyvendinant bendradarbiavimo projektus, kuriant technologijų perdavimo centrus, diegiant inovacijų čekius ir parengiamojo etapo kapitalo fondo lėšomis skatinant universitetų pumpurines įmones.

iii) Gerinti MTEP ir inovacijų politikos koordinavimą

Lietuvos MTI sistema yra labai fragmentiška tiek privačiame, tiek viešajame sektoriuose. Didelė fragmentacija yra ir politikos bei valdymo lygmenimis. Kadangi stinga sinergijos tarp ministerijų, atsakingų už MTI politiką, ir dubliuojasi jų kompetencijos sritys, be to, kadangi yra labai daug žemesnio lygio žinybų, prarandama galimybių ir veltui švaistomos pastangos. Įgyvendinant iš skirtingų šaltinių finansuojamus sumanios specializacijos prioritetus koordinavimas taip pat yra itin svarbus.

Politinės priemonės. Dėl sumanios specializacijos programos parengimo ir įgyvendinimo padidėjo viešųjų politikos subjektų ir įgyvendinančiųjų įstaigų veiklos koordinavimo lygis. Gerokai sumažintas dubliavimosi lygis. 2017 m. buvo pradėta vykdyti valstybės tarnybos reformos programa, kuria siekiama įdiegti taupius ir veiksmingus viešojo administravimo procesus ir gerokai sumažinti besidubliuojančių funkcijų skaičių. Tikimasi, kad tai pagerins politikos rengimo ir koordinavimo praktiką.

iv) Skatinti novatoriškų įmonių augimą

Lietuva sukūrė startuoliams palankią aplinką ir nuolat didina savo pastangas naujų įmonių kūrimui remti ir sudaryti tam sąlygas bei mentorystės programoms vykdyti. Tačiau ilgiau nei 3 metus išgyvena mažiau nei 50 proc. startuolių, o augimo etape bendrovės susiduria su sunkumais, susijusiais su intelektinės nuosavybės teisių valdymu, finansavimu, įskaitant rizikos kapitalą, sparčia rinkos plėtra ir žmogiškojo kapitalo įsigijimu.

Politinės priemonės. Politikos priemonių derinys buvo sustiprintas 2017 m. rugpjūčio mėn. įsteigus rizikos kapitalo fondą „Open Circle Capital“, kurio tikslas – remti naujų technologijų įmonių kūrimą ir plėtrą. Be to, MVĮ tarptautinimas skatinamas per agentūrą „Versli Lietuva“ įgyvendinant įvairias priemones, kuriomis remiama rinkos plėtra, produktų modifikavimas, verslo tinklų plėtra ir eksporto veikla. TUI priemonėmis pavyko pritraukti keletą įmonių į Vilnių ir Kauną.

Sumani specializacija

Didelių pokyčių Lietuvos sumanios specializacijos politikos srityje 2017 m. neįvyko. Pokyčiai susiję tik su daliniu planuojamų priemonių pakeitimu arba nedideliais prioritetinių veiksmų planų pakeitimais. Taigi pažanga iš esmės yra susijusi su įgyvendinimo etapu. Iki 2017 m. rugpjūčio mėn. dauguma priemonių įgyvendinamos pagal 2014–2020 m. veiksmų programos pirmąjį prioritetą „MTEP ir inovacijų stiprinimas“ ir devintąjį prioritetą „Visuomenės mokymas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“. Tačiau dėl vėlavimo pradėti priemonės ir tebevykstančio pasiūlymų vertinimo sutarčių pasirašyta palyginti nedaug. Iš 2017 m. pažangos ataskaitos matyti, kad tik keturių¹ iš 20 MTI prioritetų atveju pasiekta reikiama kritinė masė² (MOSTA, ŪM, 2017 m.). Tai labai naudinga ir turėtų padėti rengiant būsimus politikos veiksmus. Pažanga įgyvendinant pagal principą „iš viršaus į apačią“ grindžiamas priemonės (pvz., vykdant MTI infrastruktūros plėtrą) yra lėta.

Kol kas per anksti pateikti bet kokius nacionalinės sumanios specializacijos strategijos poveikio įrodymus. Tačiau Lietuva atliko tarpinį MTEP priemonių, įtrauktų į 2014–2020 m. veiksmų programą, poveikio vertinimą, po kurio 2018 m. sumanios specializacijos įgyvendinimo strategija gali būti peržiūrėta. Iš jo matyti, kad šiuo metu tikimybė pasiekti numatytus tikslus yra nedidelė arba vidutinė, visų pirma:

¹ Tai: vaistams ir biologiniams vaistiniams preparatams skirtos molekulinės technologijos; asmens ir visuomenės sveikatai skirtos pažangiosios taikomosios technologijos; funkcinės medžiagos ir dangos; fotoninės ir lazerių technologijos.

² Šioje ataskaitoje kritinė masė vertinama pagal publikacijų, patentų, tarptautinių leidinių su užsienio bendraautorais ir užtikrintų ESI fondų didelių investicijų skaičių.

- a) mažai tikėtina, kad bus pasiektas verslo mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) išlaidų tikslinis rodiklis,
- b) manoma, kad politikos priemonių derinio, kurio tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas žinių komercinimui, žinių perdavimui ir mokslinių tyrimų infrastruktūros naudojimui, pakankamumas ir tinkamumas yra mažas arba vidutinio lygio, ir
- c) priemonės, kuriomis siekiama stiprinti tyrėjų įgūdžius ir gebėjimus, daugiau mažiau yra tinkamos, tačiau jomis neužtikrinama, kad būtų pritraukta aukštos kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio arba užsienyje dirbančių Lietuvos tyrėjų. Be to, lėšos, skiriamos priemonėms, kuriomis siekiama gerinti tyrėjų įgūdžius ir gebėjimus, yra nepakankamos.

JRC Mission

As the science and knowledge service of the European Commission, the Joint Research Centre's mission is to support EU policies with independent evidence throughout the whole policy cycle.

EU Science Hub
ec.europa.eu/jrc

@EU_ScienceHub

EU Science Hub - Joint Research Centre

Joint Research Centre

EU Science Hub